

Проблеми досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень

Микола Туркот

кандидат юридичних наук, доцент,
начальник відділу
підвищення кваліфікації військових прокурорів
Інституту підвищення кваліфікації прокурорів
Національної академії прокуратури України,
м. Київ, Україна
nik_turkot@ukr.net

Ганна Ганова

кандидат юридичних наук, доцент,
старший викладач відділу
підвищення кваліфікації військових прокурорів
Інституту підвищення кваліфікації прокурорів
Національної академії прокуратури України,
м. Київ, Україна
ganova@ukr.net

УДК 344.1

ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ САМОВІЛЬНОГО ЗАЛИШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ СЛУЖБИ

Анотація. Незважаючи на свідоме та чесне виконання переважною більшістю військовослужбовців обов'язків військової служби, у Збройних Силах України наявні випадки самовільного залишення військових частин або місць служби. При вчиненні такого злочинного діяння військовослужбовець злісно порушує військову дисципліну, вимоги військової присяги та статутів Збройних Сил України. Таким чином він удається до різноманітних форм обману військового командування. Ухилення від військової служби у лавах Збройних Сил України в умовах захисту держави від зовнішньої агресії, воєнних дій на сході країни створює серйозну загрозу для безпеки держави у сфері оборони, обмежує боєздатність і мобілізаційну готовність військових підрозділів. Враховуючи за-

значене, дослідження особливостей методики розслідування вказаного злочину є вельми актуальним.

Мета статті полягає у формулюванні окремих криміналістичних рекомендацій щодо методики досудового розслідування таких злочинів.

Розглянуто окремі тактичні особливості досудового розслідування самовільного залишення військової частини чи місця служби. Визначено послідовність діяльності прокурора та слідчого з виявлення злочину, передбаченого у ст. 407 Кримінального кодексу України (КК України), підстави внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР), типові слідчі ситуації на початку досудового розслідування. Досліджено обставини, що формують предмет доказування у кримінальних провадженнях про самовільне залишення військової частини або місця служби. Розкрито особливості проведення слідчих (розшукових) дій у таких кримінальних провадженнях, затримання військовослужбовців (військовозобов'язаних, резервістів на час проведення зборів).

Обґрунтовано необхідність ретельної перевірки джерел інформації про злочин і матеріалів, які слугують підставами для внесення відповідних відомостей до ЄРДР. Наголошується на тому, що під час розслідування злочину, передбаченого у ст. 407 КК України, підлягають обов'язковому встановленню обставини, мета, мотиви, причини та спосіб самовільного залишення військовослужбовцем військової частини або місця служби. Запропоновано алгоритм дій слідчого та прокурора у разі, якщо військовослужбовця не затримано й необхідно встановити його місцеперебування. Надано рекомендації щодо слідчих (розшукових) дій, які доцільно проводити з метою з'ясування наведених обставин.

Досліджені авторами особливості рекомендується враховувати стороні обвинування під час планування досудового розслідування, організації та проведення слідчих (розшукових) дій, затримання військовослужбовців (військовозобов'язаних, резервістів на час проведення зборів) та обрання для них запобіжних заходів.

Ключові слова: військовослужбовець; самовільне залишення військової частини; місце служби; досудове розслідування; слідчі (розшукові) дії; затримання.

Самовільне залишення військової частини або місця служби є одним із найпоширеніших військових кримінальних правопорушень. Його суспільна небезпечність визначається тим, що військовослужбовець, самовільно залишаючи частину або місце служби, умисно не виконує покладені на нього обов'язки, порушує порядок проходження служби, ставить себе поза військовим колективом. Навіть короткочасна відсутність військовослужбовця на службі може послабити боєздатність військового формування. Тривале ухилення від військової служби – це порушення військовослужбовцем свого конституційного обов'язку захищати Вітчизну. Зважаючи на це, визначення особливостей досудового розслідування таких злочинів завжди залишається актуальним.

Окремим аспектам досудового розслідування злочинів, передбачених у ст. ст. 407–409 КК України, приділяли увагу П. Богущкий, В. Бодаєвський, В.В. Давиденко, В.С. Давиденко, С. Дячук, О. Журавльов, М. Карпенко, М. Панов, В. Пелецький, Г. Рябенко, М. Сенько, М. Хавронюк, С. Харитонов, інші науковці, військові прокурори та слідчі. Констатуючи значний внесок учених і практиків у вивчення окресленої проблематики, варто зауважити, що певні питання методики розслідування самовільного залишення військової частини або місця служби лишаються не охоплені. Отже, доцільно сформулювати деякі криміналістичні рекомендації щодо методики досудового розслідування таких злочинів, що і є метою представленої статті.

В. Пелецький висловлює думку про те, що:

<...> на початку розслідування злочину, передбаченого ст. 407 КК України, як правило, виникають ситуації, коли військовослужбовець відсутній у військовому формуванні та немає інформації про місце його перебування або місце його перебування невідоме, але є інформація, що він не захворів, не загинув, не затриманий правоохоронними органами¹.

На нашу думку, запропонована класифікація не є вичерпною, оскільки не охоплені випадки, коли командування обізнане про місце перебування військовослужбовця. До того ж військовослужбовець може не вперше ухилитись від військової служби. Отже, йдеться про можливе приховування цього злочину від органів досудового розслідування, тобто бездіяльність військової влади (ст. 426 Кримінального кодексу України (КК України)²). У зв'язку з цим на початку досудового розслідування доцільно перевірити версію про те, що повідомлення військовому прокурору може містити інформацію, яка не повною мірою відповідає дійсності.

Таким чином, на початковому етапі розслідування доцільно передусім зважати на джерела інформації про злочин і зміст матеріалів, які є підставою для внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР). Такими джерелами інформації можуть бути: інформація від осіб, які відповідно до своїх службових обов'язків повинні повідомити прокуратуру про злочин (командири військових частин, медичні працівники тощо); заяви, повідомлення представників громадськості (комітету солдатських матерів, правозахисних організацій); матеріали розслідування інших злочинів, учинених військовослужбовцями, перевірок і службових розслідувань, проведених командуванням військових частин; повідомлення у засобах масової інформації; звернення громадян.

¹ В Пелецький, 'Особливості порушення кримінальної справи щодо самовільного залишення військової частини або місця служби' (2012) 2(44) Право і безпека 149–150.

² Див.: Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 02.08.2018).

Відповідно до Закону України від 13 квітня 2012 року “Про внесення змін до деяких законодавчих актів у зв’язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України” змінено диспозицію ст. 426 КК України. Згідно з ч. 1 цієї статті бездіяльністю військової влади поряд з іншими формами вчинення злочину визнається ‘ненаправлення військовою службовою особою до органу досудового розслідування повідомлення про підлеглого, який вчинив кримінальне правопорушення’³. При цьому на командира військової частини не покладено обов’язку прийняти процесуальне рішення щодо вчиненого кримінального правопорушення, оскільки з 20 листопада 2012 року командири військових частин позбавлені статусу органу дізнання.

Разом із тим у військових статутах Збройних Сил України, чия дія поширюється на всі військові формування, передбачено обов’язок командирів і начальників статусом від командира військової частини й вище реагувати на вчинені кримінальні правопорушення шляхом невідкладного повідомлення органам, наділеним повноваженнями з розслідування злочинів і процесуального керівництва досудовим розслідуванням. У п. 66 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України вказано, що:

<...> командир військової частини у разі вчинення військовослужбовцем кримінального правопорушення зобов’язується письмово повідомити про це орган досудового розслідування, а про кримінальні чи корупційні правопорушення та надзвичайні події – також відповідного прокурора⁴.

Аналогічне положення передбачено в Інструкції про надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, адміністративні корупційні та військові адміністративні правопорушення, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, затвердженій наказом міністра оборони України від 28 липня 2016 року № 388⁵. Обов’язок начальника гарнізону інформувати прокурора про виявлення ознак злочину за результатами службових розслідувань надзвичайних подій і правопорушень визначено у положеннях п. 9 Статуту гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України⁶. Крім

³ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв’язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4652-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4652-17> (дата звернення: 12.09.2018).

⁴ Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24 березня 1999 року № 548-XIV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/548-14> (дата звернення: 12.09.2018).

⁵ Див.: Про затвердження Інструкції про надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, адміністративні корупційні та військові адміністративні правопорушення, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України: наказ міністра оборони України від 28 липня 2016 року № 388. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1141-16> (дата звернення: 12.09.2018).

⁶ Див.: Про Статут гарнізонної та вартової служб України: Закон України від 24 березня 1999 року № 550-XIV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/550-14> (дата звернення: 12.09.2018).

того, до завершення слідчими військових прокуратур досудового розслідування у провадженнях, розпочатих до 20 листопада 2017 року, військовий прокурор залишається одночасно керівником органу досудового розслідування і прокуратури⁷. Тому про вчинений злочин відповідний командир зобов'язаний доповісти саме йому. Факт ухилення військовослужбовця від проходження та/або несення військової служби можна встановити на підставі:

<...> 1) отримання повідомлень (від командира військової частини, іншого органу, зокрема військової контррозвідки або внутрішніх справ); 2) одержання інформації від громадян, посадових осіб лікувальних, інших закладів, де може перебувати військовослужбовець, який ухилився від проходження та/або несення військової служби; 3) безпосереднього виявлення уповноваженою посадовою особою факту ухилення від військової служби⁸.

Цю інформацію може бути виявлено під час: вивчення матеріалів притягнення військовослужбовців до дисциплінарної відповідальності; складання протоколу про вчинення військового адміністративного правопорушення (ст. ст. 172-10–172-20 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП)⁹).

Практика діяльності військових прокуратур свідчить, що, як правило, на початку розслідування таких злочинів:

- відомі обставини злочину та особа, яка його вчинила, не заперечує своєї причетності до нього;
- відома особа злочинця, але він заперечує свою причетність до злочину;
- встановлена подія злочину, але не відомі обставини його вчинення, не встановлено місцезнаходження військовослужбовця або він дає неправдиві показання чи відмовляється їх надавати.

У кримінальних провадженнях про самовільне залишення військової частини або місця служби необхідно з'ясувати:

- обставини, мету та мотиви самовільного залишення військовослужбовцем військової частини або місця служби;
- упродовж якого часу він був відсутній у військовій частині;
- службові обов'язки, виконанню яких він зашкодив своїм діянням;

⁷ Див.: Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 12.09.2018); Про особливості діяльності військових прокуратур: наказ Генерального прокурора України від 29 серпня 2014 року № 12гн. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&t=rec&id=94102 (дата звернення: 12.09.2018).

⁸ М Туркот, 'Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з ухиленням від військової служби' (2014) 2(152) Вісник прокуратури 26–33.

⁹ Див.: Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 року № 8073-X. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 12.09.2018).

- чим він займався під час відсутності за місцем служби (можливо, протиправною діяльністю);
- чи не мав він наміру ухилитися від військової служби взагалі;
- чи не залишив він військове формування з вогнепальною зброєю і боеприпасами;
- обставини затримання військовослужбовця.

Обов'язковим є встановлення способу самовільного залишення військової частини. Наприклад, поширені випадки, коли військовослужбовці невчасно повертаються або не повертаються взагалі до своїх підрозділів із відпусток, відряджень. Крім того, необхідно з'ясувати, чи не ухилилася особа від військової служби під час відбування покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців, арешту, тримання у дисциплінарному батальйоні, що не передбачає звільнення від виконання обов'язків із військової служби або звільнення від відбування покарання на підставі ст. 75 КК України. У цьому випадку за наявності підстав потрібно вирішувати питання про додаткову кваліфікацію діянь військовослужбовця¹⁰.

Обов'язковому встановленню підлягають причини та мотиви самовільного залишення місця служби. Так, ними можуть бути: нестатутні взаємовідносини у військовому формуванні, зокрема й пов'язані із застосуванням насильства; конфлікт з командуванням; проблеми особистого характеру, які, на думку військовослужбовця, неможливо вирішити за допомогою відпустки; суб'єктивне небажання проходити військову службу, не обумовлене сторонніми факторами тощо. Мотиви ухилення від військової служби встановлюються під час допиту підозрюваного і шляхом проведення інших слідчих (розшукових) дій. Якщо військовослужбовець поспався на захворювання близького родича або складний майновий стан сім'ї, необхідно перевірити це шляхом допиту родичів та одержання інформації з відповідних органів і установ. Посилання підозрюваного на нестатутні взаємовідносини з товаришами по службі можна перевірити шляхом допиту вказаних ним осіб, у тому числі одночасних допитів кількох раніше допитаних осіб за участю підозрюваного.

Якщо після виявлення факту ухилення від військової служби військовослужбовець не затриманий, доцільно:

- отримати накази й інші документи військової частини, пов'язані з проходженням служби військовослужбовцем;
- оглянути його особисті речі, що залишилися за місцем проходження служби;

¹⁰ Див.: М Туркот, 'Процесуальне керівництво досудовим розслідуванням у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з ухиленням від військової служби' (н 8).

- докладно вивчити дані про особу військовослужбовця;
- допитати командирів (начальників) військовослужбовця, його товаришів по службі, насамперед земляків;
- перевірити можливість перебування військовослужбовця на лікуванні не у військово-лікувальному закладі за місцем служби або мешкання.

Як правило, у разі виявлення самовільного залишення частини чи місця служби командування невідкладно до населеного пункту за місцем дислокації військової частини направляє розшукові групи. Результати їх роботи оформлюють рапортами на ім'я командира (начальника), які необхідно вивчити і приєднати до кримінального провадження. Опрацювавши ці рапорти, можна перевірити повноту вжитих командуванням заходів із припинення злочину, точний час проведення розшукових заходів. Допит військовослужбовців зі складу розшукових груп дасть можливість перевірити показання військовослужбовця про час залишення частини та місце його подальшого перебування або отримати іншу інформацію. Важливо порівняти одержані показання з відомостями із документів: рапортів командира підрозділу на ім'я керівника вищого рівня, наказів про призначення військовослужбовців до складу добового наряду, на бойове чергування, про направлення у відрядження тощо.

У разі самовільного залишення військовослужбовцем місця служби під час несення служби у складі прикордонного наряду допит його товаришів по службі зі складу цього наряду та начальника, який віддав наказ щодо несення служби, є обов'язковим. В умовах несення прикордонної служби наказ про охорону державного кордону начальник застави віддає кожній зміні особисто. Такі самі слідчі (розшукові) дії доцільно провести і у випадках, коли самовільне залишення місця служби поєднано з ухиленням від несення відповідної спеціальної служби.

Місцеперебування підозрюваного можна встановити шляхом допитів його родичів, сусідів, знайомих, направлення запитів до лікарень, моргів, військкоматів, міграційної служби, різних підприємств та організацій. З цією метою можливо провести негласні слідчі (розшукові) дії, зокрема, накладення арешту на кореспонденцію, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж.

У таких кримінальних провадженнях доцільно точно з'ясувати та вказати у повідомленні про підозру час початку і закінчення самовільного перебування військовослужбовця поза місцем служби, а також загальну тривалість ухилення від військової служби, оскільки у зв'язку з тим, що злочин є продовжуваним, це вплине на кваліфікацію діяння за ч. ч. 1, 3 ст. 407 КК України. Такий проміжок часу може бути встановлений за допомогою не

тільки показань підозрюваного та свідків – військовослужбовців частини й осіб, які його затримали, а й первинних документів, де зафіксовано час початку та закінчення самовільного перебування військовослужбовця поза місцем служби. Зазначеними документами можуть бути:

1) рапорт командира підрозділу про час виявлення відсутності військовослужбовця; 2) матеріали службового розслідування, проведеного у військовій частині до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань; 3) витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань про внесення відомостей про кримінальне правопорушення; 4) витяг з книги проведення щоденних перевірок особового складу військової частини, протокол затримання військовослужбовця працівниками правоохоронних органів; 5) довідка начальника місцевого підрозділу Військової служби правопорядку у Збройних Силах України про час та обставини затримання¹¹.

Місцем служби визнається конкретне місце або ділянка місцевості, які не збігаються з територією військової частини, і, перебуваючи на якому, військовослужбовець (військовозобов'язаний, резервіст під час проходження зборів) виконує обов'язки з проходження або несення військової служби. Залежно від завдань, які виконує солдат, сержант, прапорщик, офіцер, генерал, місце служби може мати доволі різні вигляд і призначення. Водночас потрібно пам'ятати, що відповідно до ч. 3 ст. 24 Закону України “Про військовий обов'язок і військову службу”:

Військовослужбовці вважаються такими, що виконують обов'язки військової служби:

- на території військової частини або в іншому місці роботи (занять) протягом робочого (навчального) часу, включаючи перерви, встановлені розпорядком (розкладом занять);
- на шляху прямування на службу або зі служби, під час службових поїздок, повернення до місця служби;
- поза військовою частиною, якщо перебування там відповідає обов'язкам військовослужбовця або його було направлено туди за наказом відповідного командира (начальника);
- під час виконання державних обов'язків, у тому числі у випадках, якщо ці обов'язки не були пов'язані з військовою службою;
- під час виконання обов'язку з урятування людського життя, охорони державної власності, підтримання військової дисципліни та охорони правопорядку¹².

Якщо розслідується неприбуття військовослужбовця вчасно на службу при призначенні, переведенні, з відпустки, відрядження, до кримінального провадження необхідно приєднати оригінал або належним чином

¹¹ Настільна книга військового прокурора (Національна академія прокуратури України 2017) 167–168.

¹² Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2232-12> (дата звернення: 12.09.2018).

завірену копію відповідного документа, оскільки саме у ньому визначено час прибуття військовослужбовця до місця служби (припис про переведення або відрядження, квиток про відпустку тощо), а також витяги з відповідних наказів командування військової частини або установи.

Після затримання військовослужбовця працівниками правоохоронних органів, військовим патрулем або іншими представниками влади потрібно з'ясувати, чи не чинив він опору, а також чи зізнався у своїй причетності до військової служби. Опір працівникам правоохоронних органів, поєднаний із насильством, підлягає додатковій кваліфікації за відповідними статтями КК України. Вказані обставини потрібно з'ясувати шляхом допиту осіб, які здійснювали затримання, витребування рапортів, довідок із медичних установ тощо. Якщо затриманий намагався приховати свою причетність до військової служби, часом закінчення злочину вважається не фактичне затримання, а час, коли достовірно стало відомо, що особа є військовослужбовцем. Різниця у часі може бути доволі значною, а про причетність затриманого до військової служби може стати відомо з його слів або інших джерел: повідомлення командира військової частини, військового комісаріату, інформаційного центру про знаходження у розшуку. Навпаки, якщо у період самовільного перебування поза межами військової частини військовослужбовець протягом певного часу не мав реальної можливості повернутися (наприклад, перебував на стаціонарному лікуванні або до нього застосовувався запобіжний захід, знаходився у полоні або був заручником, зазнав іншого протиправного впливу на свідомість), цей проміжок часу повинен бути виключений із загального часу ухилення від військової служби під час формулювання повідомлення про підозру.

Якщо військовослужбовець добровільно звернувся до військового комісаріату чи іншого органу військового управління, правочинного вирішувати питання, пов'язані з проходженням військової служби, або до представників Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, часом закінчення злочину треба вважати датою звернення військовослужбовця до цього органу.

Так само слідчому та прокурору доцільно з'ясувати, чи вживав командир військової частини заходів щодо повернення військовослужбовця до місця служби. Якщо буде встановлено, що представник військової частини, який поїхав за втікачем, дозволив останньому самостійно прибути до місця служби через певну кількість днів, то цей проміжок часу не може вважатися ухиленням від військової служби. З іншого боку, за наявності підстав представник військової частини може понести за таке рішення відповідальність

певного виду. Показання підозрюваного у цих випадках повинні бути перевірені та підтверджені іншими джерелами доказів: показаннями свідків, довідкою або іншим документом відповідної установи, що підтверджує час перебування на лікуванні, зверненням до органу військового управління, процесуальним документом про застосування запобіжного заходу.

Під час допиту підозрюваного слід з'ясувати, чи не мав він наміру взагалі ухилитися від військової служби, оскільки у такому разі самовільне залишення військової частини або неприбуття вчасно на службу може кваліфікуватися за ст. 408 (дезертирство) КК України. Для висновку про наявність у підозрюваного такого наміру недостатньо одержати його зізнання у тому, що він не бажав перебувати на військовій службі та не збирався повертатися до місця її проходження. У випадку його відмови від такої заяви, якщо її не підтверджено іншими доказами, підозра, про яку його повідомлено, буде необґрунтованою.

Із метою перевірки інформації про наміри підозрюваного взагалі ухилитися від військової служби доцільно допитати його командирів, товаришів по службі та родичів про те, чи не висловлював він такого бажання і як пояснював причини самовільного залишення місця служби. Необхідно перевірити, чи не намагався він влаштуватися на роботу як цивільна особа, одержати закордонний паспорт або інші документи для цивільного способу життя. На практиці мали місце й випадки, коли військовослужбовець, який залишив військову частину, після одруження обирав прізвище дружини. Сукупно з іншими доказами цей факт свідчить про намір особи приховати своє минуле, зокрема й порушення ним військової присяги. Листування, в тому числі за допомогою електронних пристроїв, спілкування у соціальних мережах слід вивчити та приєднати цю інформацію до кримінального провадження. Спроби військовослужбовця працевлаштуватися або одержати шляхом обману "цивільні" документи можливо підтвердити довідками з відповідних установ. Важливе доказове значення має факт підроблення військовослужбовцем записів у власному військовому квитку про вже нібито проведене звільнення в запас. У такому випадку можливо призначити та провести технічну експертизу документів, згідно з висновком якої встановити час і механізм підробки.

Відвідування військовослужбовцем, який самовільно залишив військову частину, або його родичами будь-яких громадських або правозахисних організацій, інших установ, до компетенції яких законодавством не віднесено вирішення питань проходження військової служби, не перериває строку самовільного знаходження поза місцем служби. Разом із тим показання свідків – співробітників цих установ можуть містити важливу

інформацію про мотиви вчинення злочину, наміри підозрюваного, зокрема, дезертирувати або ухилитися від служби тільки тимчасово.

Доцільно звернути увагу, що кримінальній відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби підлягають тільки військовослужбовці, які перебувають на військовій службі на законних підставах, тобто яких призвано або прийнято на військову службу у добровольному порядку, встановленому законом. Однією зі складових цього порядку є те, що на військову службу може бути призвано або прийнято тільки осіб, придатних до її проходження за станом фізичного та психічного здоров'я¹³. Тому на початку досудового розслідування варто одержати у військовій частині характеристику та медичну книжку військовослужбовця, допитати його родичів, товаришів по службі, лікаря частини, витребувати особову справу призовника, отримати медичні документи за період до вступу (призову) на військову службу, провести медичне освідчення військово-лікарською комісією та, за наявності підстав, призначити і провести судово-психіатричну експертизу підозрюваного.

Таким чином, особливості досудового розслідування самовільного залишення військової частини або місця служби характеризуються передусім специфікою підстав для внесення відомостей до ЄРДР, типових слідчих ситуацій, обставин, що формують предмет доказування у кримінальному провадженні. Досліджені особливості рекомендується враховувати стороні обвинувачення під час планування досудового розслідування, організації та проведення слідчих (розшукових) дій, затримання військовослужбовців (військовозобов'язаних, резервістів на час проведення зборів) та обрання для них запобіжних заходів.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [The Code of Ukraine on Administrative Offenses]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 7 hrudnia 1984 roku № 8073-X. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (accessed: 12.09.2018) (*in Ukrainian*).
2. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 5 kvitnia 2001 roku № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (accessed: 12.09.2018) (*in Ukrainian*).
3. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 13 kvitnia 2012 roku № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (*in Ukrainian*).

¹³ Див.: Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII (н 12).

4. Pro osoblyvosti diialnosti viiskovykh prokuratur [On Peculiarities of Activity of Military Prosecutors]: nakaz Heneralnoho prokurora Ukrainy [Order of the Prosecutor General of Ukraine] vid 29 serpnia 2014 roku № 12hn. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=rec&id=94102 (*in Ukrainian*).
5. Pro Statut harnizonnoi ta vartovoi sluzhby Zbroinykh Syl Ukrainy [About the Charter of the Garrison and Guard Services of the Armed Forces of Ukraine]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 24 bereznia 1999 roku № 550-XIV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/550-14> (*in Ukrainian*).
6. Pro Statut vnutrishnoi sluzhby Zbroinykh Syl Ukrainy [On the Charter of the Internal Service of the Armed Forces of Ukraine]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 24 bereznia 1999 roku № 548-XIV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/548-14> (*in Ukrainian*).
7. Pro viiskovyi oboviazok i viiskovu sluzhbu [On Military Duty and Military Service]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 25 bereznia 1992 roku № 2232-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2232-12> (*in Ukrainian*).
8. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy u zviazku z pryiniattiam Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine in Connection with the Adoption of the Criminal Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 13 kvitnia 2012 roku № 4652-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4652-17> (*in Ukrainian*).
9. Pro zatverdzhennia Instruksii pro nadannia dopovidei i donesen pro podii, kryminalni pravoporushennia, administratyvni koruptsiini ta viiskovi administratyvni pravoporushennia, porushennia viiskovoi dystsypliny ta ikh oblik u Ministerstvi oborony Ukrainy ta Zbroinykh Sylakh Ukrainy [On Approval of the Instruction on Reporting Events, Criminal Offenses, Administrative Corruption and Military Administrative Offenses, Violations of Military Discipline and their Registration with the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine]: nakaz ministra oborony Ukrainy [Order of the Minister of Defense of Ukraine] vid 28 lypnia 2016 roku № 388. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1141-16> (*in Ukrainian*).

Bibliography

Edited books

10. Nastilna knyha viiskovoho prokurora [Military Prosecutor's Manual] (Natsionalna akademiia prokuratury Ukrainy 2017) (*in Ukrainian*).

Journal articles

11. Peletskyi V, 'Osoblyvosti porushennia kryminalnoi spravy shchodo samovilnoho zalyshennia viiskovoi chastyny abo mistsia sluzhby' ['Features of Initiation of a Criminal case concerning the Unauthorized Abandonment of a Military Unit or Place of Service'] (2012) 2(44) Pravo i bezpeka 160 (*in Ukrainian*).
12. Turkot M, 'Protseualne kerivnytstvo dosudovym rozsliduvanniam u kryminalnykh provadzhenniakh pro zlochyny, poviazani z ukhylenniam vid viiskovoi sluzhby' ['Procedural Guidance for Pre-Trial Investigation in Criminal Proceedings Related to Evasion of Military Service'] (2014) 2(152) Visnyk prokuratury 130 (*in Ukrainian*).

Mykola Turkot

PhD in Law, docent,
head, department of initial and continuous
training of military prosecutors,
Institute for Continuing Professional Development,
National Prosecution Academy of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Hanna Hanova

PhD in Law, docent,
senior lecturer, department of initial and continuous
training of military prosecutors,
Institute for Continuing Professional Development,
National Prosecution Academy of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

FEATURES OF A PRE-TRIAL INVESTIGATION OF THE UNAUTHORIZED ABANDONMENT OF A MILITARY UNIT OR PLACE OF SERVICE

Abstract. In spite of the conscientious and honest fulfillment by the overwhelming majority of servicemen of military service duties, there are cases of unauthorized abandonment of military units or service places in the Armed Forces of Ukraine. In case of such a criminal act, the serviceman violently violates military discipline, requirements of military oath and statutes of the Armed Forces of Ukraine. In this way, s/he takes on various forms of deception of the military command. Evasion from military service in the Armed Forces of Ukraine in conditions of protection of the state from external aggression, military actions in the east of the country poses a serious threat to the security of the state in the field of defense, limits the combat capability and mobilization readiness of military units. Taking into account the above, the study of the features of the methodology for investigating this crime is very relevant.

The *purpose* of the article is to formulate certain forensic recommendations regarding the methodology of a pre-trial investigation of such crimes.

Separate tactical features of a pre-trial investigation of the unauthorized abandonment of a military unit or place of service are considered. The sequence of activity of a prosecutor and an investigator in detecting a crime, stipulated by Art. 407 of the Criminal Code of Ukraine, the grounds for submitting the relevant information to the Uniform Register of Pre-trial Investigations (URPI), typical investigative situations at the beginning of a pre-trial investigation are defined. The circumstances, forming the subject of proving in criminal proceedings about the unauthorized abandonment of a military unit or place of service, are studied. The peculiarities of conducting investigatory (search) actions in such criminal proceedings, detention of servicemen (the military, reservists at the time of the meeting) are revealed.

The necessity of thorough checking of sources of information about a crime and materials, which serve as the basis for making the relevant information to the URPI, is substantiated. It is noted that during the investigation of the crime set out in Art. 407 of the Criminal Code of Ukraine, the obligatory establishment of the circumstances, purpose, motives, reasons, and way of the unauthorized abandonment by a serviceman of a military unit or place of service is subject to mandatory. The algorithm of actions of an investigator and a prosecutor in the case if the serviceman is not detained and it is necessary to establish his/her place of stay is offered. Recommendations are given regarding investigative (search) actions, which it is expedient to carry out in order to find out the above-mentioned circumstances.

It is recommended to follow the features studied by the authors of the article while planning the pre-trial investigation, organization and conduct of investigative (search) actions, detention of servicemen (those who are liable for military service, reservists at the time of the meeting), and the selection of precautionary measures.

Keywords: serviceman; unauthorized abandonment of the military unit; place of service; pre-trial investigation; investigative (search) actions; detention.